

ŘEHOLNÍ ŽIVOT BUDOUCNOSTI

Futurologická úvaha, odvozovaná ze známých daností. Inspiruje se hlavně současnými trendy, neuvažuje např. o přísném evangelizačním poslání řeholí. Přesto je vysoce podnětná pro řeholníky i neřeholníky.

(Autor konstatuje, že řeholní život, který má za sebou dobrých šestnáct století dramatických dějin slávy i úpadku, v současnosti patrně stojí na dějinné křižovatce. Je možné předvídat směr budoucího vývoje? Snad se dá nezávazně odhadnout ze současných trendů.)

Nedávnou minulost řeholního života, která však u mnohých přežívá dodnes, lze považovat za ovoce jisté restaurace 19. století: staré řády se „romanticky“ vracely do své idealizované minulosti a vedle toho došlo k explozi nových řeholí, zejména ženských, jejichž posláním byl ponejvíce „aktivní život“. Přes tuto organizační různost však životní styl a teologické sebepochopení byly téměř uniformní: sebepochopení bylo soustředěno kolem tří slibů, privilegovaného stavu dokonalosti, a liturgie se chápala spíše jako zbožné cvičení. Zdůrazňován byl kající charakter, uzavřenost k okolnímu světu, do něhož se pouze „vycházelo“, činnosti byly specializovány. Často bylo lze řeholní život definovat spíše podle činnosti než podle toho, čím je. Ve svém celku se řeholní život této doby (asi do 1965) představuje jako disciplinovaný a unifikovaný. To je tedy bezprostřední minulost a kořeny současnosti.

Počátky této současnosti (od 1965) byly poznamenány snad jako ještě nikdy v dějinách poklesem počtu členů. (Mezi léty 1963 a 1978 poklesl počet řeholnic z miliónu na 800 tisíc a řeholníků z 300 na 230 tisíc. V poslední době se pokles zastavil.) Příčiny byly ponejvíce vnitřní. Změnila se teologická perspektiva; málokterý řeholník už byl nakloněn považovat se – podle starého rozdělení evangelia na rady a příkazy – za nějakého „superkřesťana“; hovoří se spíše o „evangelijním radikalismu“. Změnila se také koncepce poslušnosti, mluví se o spoluodpovědnosti; to má svůj dosah v konkrétní organizaci života. Silně se pocítila krize identity: jaké je vůbec místo řeholního života ve světě a církvi? Tyto otřesy lépe přežily staré řády a ženské kontemplativní skupiny, jejichž život ovšem také prodělává vývoj směrem k malým „fraternitám“. Naopak menší skupiny aktivních společenství, vzniklých pod vlivem restaurace 19. století, pokud nechytily druhý dech, jsou určeny k zániku.

Zrodily se však v posledních letech nové formy řeholního života. Světské instituty, Malí bratři a Malé sestry Ježíšovy a Taizé, vzniklé těsně po válce, mají už vlastně úctyhodnou minulost. V posledních letech jsme zaznamenali zrod a rozšíření nových komunit. Ve Francii jsou to Sestry a bratři z Betléma (Soeurs et Freres de Bethléem), mnišská komunita Jeruzalém v St. Gervais. Začínají se formovat také laická společenství (sdružující manžely, děti a celibátníky), více či méně pod vlivem charizmatických hnutí (le Lion de Juda, Théophanie). V Itálii je to ekumenická a smíšená komunita v Bose. Tyto nové komunity charakterizuje modlitba a určité mnišské prvky ve stylu života.

Po panoramatickém pohledu bude dobré načrtnout linie nových tendencí, které určují současný vývoj.

Jednou z nejdůležitějších tendencí je touha *být s lidmi a pro lidi*, prolomit umělou uzavřenost, žít „v srdci mas“. To v sobě zahrnuje i praktické důsledky: normální oděv, obyčejné bydlení, zařazení do pracovního procesu a často také i odborářské a politické angažmá. Někteří se rozhodli realizovat tyto hodnoty prostou přítomností, jiní se zapojili do boje chudých za osvobození. Tuto tendenci posílila i zkušenost Malých bratří Ježíšových a dělnických kněží.

Paralelně s touhou žít s lidmi a pro ně se objevuje jaksi druhá: strana mince: *hledání Boha v samotě*, v čtení Písma, vnitřní modlitbě a společném slavení víry (liturgii). Nový je na tom všeobecný nárok této touhy, nejde už jen o kontemplativní řády, ale o všechny. Vznikají moderní poustevny (třeba uprostřed měst), liturgii se dostává privilegovaného postavení. To se týká i nově vzniklých společenství. Sekularizace, o níž se tolik mluvilo před deseti lety, se těm nejmladším jeví jako něco, co patří historii.

Další dominantní tendencí je sebepochopení řeholního života jakožto *bratrství*. Spíše než o řád jde o mezosobní vztahy založené na spoluodpovědnosti a rovnosti. Autorita má charakter evangelijní služby jednotě. Tento bratrský charakter stále více oceňují i lidé, kteří jsou mimo; vidí v něm lidské a evangelijní svědectví tak nutné v době odosobňující civilizace.

Bratrskost nevede k uzavřenosti. Jako nikdy předtím *kláštery se otvírají*, přijímají lidi k účasti na modlitbách i společném sídle. Nová společenství navazují ještě užší svazky s lidmi ve světě, připouštějí určitou účast na životě společenství i pro manžely. Patří sem i pokusy o smíšené kláštery. To vše svědčí o vrůstu řeholního života do života světa: od něho přijímá otázky a podněty, a jemu nabízí svá bohatství.

Řeholní život vždy, když byl věrný svým evangelijním kořenům, vytvářel ve světě něco nového, ovlivňoval společenský i kulturní život. Tak i dnes ve společnosti konzumu a násilí představuje řeholní život oblast určité *kvality života, svobody a společenství*.

Řády si dnes jasně uvědomují *primát bytí nad činností*. Styl života v plné duchovní totalitě evangelia je opět považován za nejvlastnější poslání řeholí.

V současnosti můžeme *roztrdit* řeholní život asi takto: mnišství podle řehole sv. Benedikta; malá skupina eremitského, poustevnického zaměření (kartuziáni, kamaldulští), ke kterým možno připojit karmelitány (zejména ženskou větev). Dále tu jsou řeholní kanovníci, k nimž možno přiřadit bratry kazatele (dominikány) a některé novější kněžské kongregace. Františkánská rodina tvoří zvláštní skupinu. Důležitou skupinou jsou také jezuité s některými ženskými kongregacemi žijícími toutéž spiritualitou. Pak celá řada kongregací, které charakterizuje jejich činnost. Životnost mají ty řády, které našly svou identitu v evangeliu a v duchu svých zakladatelů. – Nemělo by být první starostí přežít; ze všech řeholí kdy povstalých existuje dnes pouze čtvrtina. Společenství, které splnilo dobově podmíněný úkol, může pokojně a s dobrým svědomím dožít.

Jaká je *budoucnost* řeholního života? Musíme počítat s faktem, že poroste počet křesťanů ve světě, kteří budou žít náročností evangelia; žít radikální křesťanský život nebude pro ně nutně znamenat stát se řeholníkem. V roce 2 000 bude řeholníků možná daleko méně, ale budou se zřetelněji odlišovat určitým životním stylem.

Jaký to asi bude styl? Autorovi se rýsují dva hlavní typy: „*bojovníci za spravedlnost*“ a „*mniši ve městě*“.

První budou „v srdci mas“, zejména v Třetím světě. Dříve se pomáhalo vyučováním, charitou, pastorací. Tito noví chtějí být s chudými a utiskovanými jako bratři a sestry, žít s nimi jejich chudobu a práci, pomáhat jim uvědomováním a účastí v boji za lidštější život, a to ve jménu evangelia. Samozřejmě v náročném rámci modlitby a bratrského společenství, jinak by se řeholní charakter ztratil. Je otázka, zdali se této tendenci podaří tak stabilizovat, aby měla naději na dlouhé trvání. – Ostatní dopoví autor vlastními slovy:

Mniši ve městě

To je tedy druhá tendence, která by podle všeho měla v budoucnu převládnout: To žádá několik vysvětlení. Pojem „mnich“ nechce vyvolat představu dnešního trapisty či karmelitky: chce pouze podtrhnout spojitost s počátky řeholního života a volbu křesťanského života, zaměřeného na evangelium, modlitbu, bratrství a lásku ke všem.

To bude formovat jádro řeholního života budoucnosti: ti, kteří se v něm budou angažovat, budou především ti, kteří hledají Boha, kteří se zasvětili tomuto hledání a prohlubování mlčení, niternosti, kde je skryto poslední tajemství Boha a člověka. Společná modlitba, konaná slavnostně a jako sdílení se všemi věřícími, bude každý den ukazovat, kde je těžiště společenství. Bude to společenství bratří a sester žijících ze dne na den nesnadný požadavek vzájemné lásky, která je středem Nového zákona. Je to konkrétní láska k svým blízkým, ale i ke každému člověku, blízko či daleko. Zahrnuje v sobě přijímání, otevřenost srdcí i dveří, ochotu naslouchat a sloužit. Takový život se bude žít uprostřed lidí, bude se podílet na způsobu jejich života pokud jde o bydlení, oděv, práci atd., ale bude mu odporovat v tom, co je nespravedlivé, zbytečné a nelidské.

Tyto komunity budou jako oázy, kde se bude moci každý nadechnout něčeho z Boha a z autentického lidství; budou to oázy pohyblivé, které se mohou usadit ve městě i na vesnici. Bratři a sestry při zajištění stability a trvalosti skupiny budou umět chodit mezi lidi a podle svých charizmat a schopností budou pro všechny znamením a posly Ježíšovy dobré zprávy. Tyto komunity budou více či méně otevřené, budou anebo nebudou připojovat k svému životu ty, kteří žijí ve světě, přijmou anebo nepřijmou smíšenou formu v té či oné úpravě. Budou žít z duchovních tradic svých počátků, ale nebudou tvořit výlučné skupiny. Možná se blížíme k více východnímu pojetí mnišského života: v zásadě jeden mnišský život jménem i profesí, který však připustí velkou různost inspirací a tradic. Specializace a do krajnosti vedené zvláštnosti, které charakterizovaly západní řeholní život, se nepochybně budou zmenšovat; přetrvávají pouze významné typy. Lze též předvídat, že tento typ života postupně absorbuje tendenci „bojovníků za spravedlnost“, ne aby ji udusil, ale aby ji integroval a umožnil jí existenci na solidní společné bázi. Neboť pouze z této konstitutivní základny původnosti budou moci být různé činnosti, služby a boje charakterizovány jako „řeholní“.

Tak nás naše úvaha dovedla k vizi budoucnosti, neurčité jako sen, ale přesto obsahující část hluboké pravdy. Budoucnost řeholního života je v jeho návratu k počátkům, ne aby je otrocky reprodukoval, ale aby v nich načerpal elán, mladost, tvořivou a vynalézavou zdatnost. Za druhotnými specializacemi a funkcemi služby, které se zdály charakterizovat řeholní život, tento život znovu objeví, že je ve své hloubce vlastně jeden. Zmizí umělé rozdělení na kontemplativní a aktivní. Všichni budou vážně usilovat o život naplněný hledáním Boha a službou chvály, ale to vše uprostřed lidí, s nimi a pro ně, a budou jim sloužit jako bratři bez jakékoli touhy po moci a bez mocenské struktury.

Budoucnost není nějak mimo nebo vpředu; je spíše uvnitř, v nejhlubším středu řeholního života. Když muži a ženy, kteří ho tvoří, budou uchvázeni mocí evangelijního slova, které je „duch a život“, vytvoří pro přicházející svět znamení, které on potřebuje.

Thomas Matura OFM (Vie consacrée 1980/4)